

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

ผู้สูงอายุ เปรียบเสมือนทุนทางสังคมและเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งความเป็นทุนทางสังคมนั้น เกิดจากกระบวนการผสมผสานระหว่าง ระบบความไว้วางใจ และระบบความสัมพันธ์ที่ผ่านการเรียนรู้ สังคม ปรับเปลี่ยน ต่อยอด พัฒนาและสร้างขึ้นใหม่ตลอดเวลา โดยมีคนรุ่นต่อไปเป็นผู้สืบสาน ในแนวทางการพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 จึงได้มีการเตรียมความพร้อมของคนและ ระบบให้มีภูมิคุ้มกัน เพื่อพร้อมรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศที่ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ ในฐานะทุนสังคม ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย ผู้สังคมแห่ง ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน การพัฒนา จิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัย โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้พื้นฐาน เข้มแข็ง มีทักษะชีวิต สามารถพัฒนาสมรรถนะ ทักษะ ให้สอดคล้องกับความต้องการพร้อมก้าวสู่ โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ มุ่งสร้างและพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศ โดยเฉพาะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่าง ต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ ตั้งแต่ ระดับชุมชนถึงระดับประเทศให้สามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพ แข็งแรงทั้งกายและใจ และมีความสัมพันธ์ทางสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนรุ่นเก่า และสามารถถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ใน สังคมตั้งแต่ระดับครอบครัวและชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เกิดระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจ และสังคมที่หลากหลายและครอบคลุมทั่วถึง สร้างโอกาสในการเข้าถึงชนบทธรรมเนียม จารีต ประเพณี ศิลปกรรม โบราณสถาน และโบราณวัตถุ อันดงามที่มีอยู่ในสังคมไทย ส่งเสริมการ ดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่าอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม ให้คงอยู่และสืบสานสู่ คนรุ่นต่อไป และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตตามวิถีไทย (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, <http://www.nesdb.go.th>, 2550)

กล่าวได้ว่า การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 นั้น มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าและให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ ในฐานะที่ผู้สูงอายุเป็นทุนทางสังคมที่มีภูมิปัญญา ที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสรรคคุณค่าทั้งทางด้านวิถีชีวิตชนบทรอบนิคมจารีตประเพณี ให้คงอยู่และสืบสานสู่คนรุ่นใหม่ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ต่อไป ทั้งนี้ การให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุในฐานะทุนทางสังคมที่มีภูมิปัญญาส่งเสริมให้เกิดการสืบสานและต่อยอดองค์ความรู้เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุไว้ไม่ให้สูญสลายตามแผนฯ ฉบับที่ 10 ดังกล่าว ยังมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุในแผนผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ในการส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุที่ได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ กำหนดให้มีมาตรการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีการประกาศเกียรติคุณผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้มีการเผยแพร่ ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ และให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมด้านต่างๆ อีกด้วย (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2545, น. 31)

นอกจากนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่มีภารกิจด้านการคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุพัฒนาตนเอง พัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน ยังให้ความสำคัญด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุ โดยดำเนินการจัดทำโครงการคลังปัญญาผู้สูงอายุขึ้นตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2549 มีประเด็นรับสั่งว่า “คนที่มีอายุมาก ถือว่ามีกำลังปฏิบัติงานได้อีกไม่ใช่น้อย คนที่อายุมากได้เปรียบเพราะมีความรู้ และควมมีอายุมากเป็นคุณสมบัติของคนที่มีประสบการณ์ หากใช้ความอายุมากเป็นประสบการณ์ จะสามารถช่วยคนอื่นได้มาก และช่วยให้ส่วนรวมก้าวหน้าได้ ทั้งนี้พระราชดำริดังกล่าวยังสอดคล้องสัมพันธ์กับพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ได้พระราชทานเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2543 ใจความสำคัญคือ ทรงเห็นคุณค่าของผู้ที่เกษียณอายุว่าเป็นผู้ที่เก่ง ฉลาด ได้เรียนรู้และฝึกทดลองมามาก มีคุณค่าสูง จึงเชิญให้ร่วมกันเป็นอาสาแผ่นดิน ทำประโยชน์ให้บ้านเมือง ซึ่งปัจจุบันรู้จักกันในนามของวุฒิสภาอาสาสมัครสมอง โดยโครงการคลังปัญญาดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำรงศักยภาพ เป็นทุนทางสังคมในระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้ยาวนานที่สุด สร้างโอกาสในการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุ พัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และพัฒนาการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน เพื่อยกย่อง เชิดชูเกียรติให้สังคมตระหนักในคุณค่าความสำคัญของผู้สูงอายุ ผู้เป็นภูมิปัญญาของแผ่นดิน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550, น. 3)

ซึ่งการดำเนินงานของกระทรวงฯ ได้มีโครงการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ มีการจัดทำฐานข้อมูลคลังปัญญาผู้สูงอายุทั่วประเทศ และขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาในการถ่ายทอดให้แก่ชุมชนและสังคม (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, <http://wisdom.opp.go.th/system.php>, 2550)

จากนโยบายและแผนการดำเนินงานที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในด้านการส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถทำให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง นั่นก็คือ การส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้สูงอายุได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม โดยส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสรรค์คุณค่าให้กับสังคมและเศรษฐกิจ สืบทอดเพื่อรักษา พื้นฟูวัฒนธรรมไทยทั้งที่เป็นวิถีชีวิตขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศิลปกรรม โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ให้คงอยู่และสืบสานสู่คนรุ่นต่อไป โดยในความหมายของภูมิปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ที่เรียนรู้และมีประสบการณ์ สืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้สั่งสมสืบทอดกันมา (สามารถ จันทร์สุวรรย์, 2534, น. 88) ซึ่งภูมิปัญญาสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสิ่งที่ทำให้สามารถเข้าใจวัฒนธรรมของชาวบ้านที่เป็นความสัมพันธ์ภายในของชาวบ้านซึ่งหมายถึง สิ่งที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตโดยอาศัยศักยภาพของชาวบ้านแก้ปัญหา และอีกลักษณะคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึง สิ่งที่เกิดจากองค์ความรู้ความสามารถที่สั่งสม มีการสืบทอดและถือปฏิบัติกันมาของชาวบ้าน โดยผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะในหลายๆ เรื่อง หรือเรียกได้ว่า เป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในชุมชน สังคม และในตัวของผู้รู้เอง หากได้มีการสืบค้นหรือศึกษาและนำมาใช้ให้เกิดการยอมรับ มีการถ่ายทอดและนำไปสู่การพัฒนาคนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้ (ทวีป ศิริวิศมี และคณะ, 2549, น. 8) ดังนั้นในความหมายของภูมิปัญญาผู้สูงอายุจึงหมายถึง ความรู้ของผู้สูงอายุที่มีคุณค่าต่อการดำเนินวิถีชีวิตและสังคมของชุมชน เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ การเรียนรู้ ทักษะ ความเชื่อ ความศรัทธา และวิถีชีวิต มาเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษ และมีการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่อีกคนหนึ่ง มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงจากอดีตมาสู่ปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุจะมีสถานภาพเป็นผู้นำและเป็นที่ปรึกษาทั้งในครอบครัวและสังคมภายนอกค่อนข้างสูง เนื่องจากคนและสังคมในอดีตให้ความสำคัญและนับถือ

ผู้สูงอายุว่าเป็นปูชนียบุคคลที่ถ่ายทอดภูมิปัญญา วิทยาการต่างๆ เช่น ความรู้ด้านการเกษตร การทำไร่ ทำนา การประกอบอาชีพ และการดำเนินวิถีชีวิตของชาวบ้าน เหล่านี้ได้รับมาจาก ผู้สูงอายุ หรือ พ่อ แม่ เป็นผู้ปลูกฝังและถ่ายทอดภูมิปัญญาให้ ในขณะที่วิทยาการสมัยใหม่ในปัจจุบันบางอย่างไม่สามารถทำได้ เช่น การประกอบยารักษาโรคของชาวบ้าน ซึ่งเป็นความรู้อันทรงคุณค่าควรแก่การนำมาถ่ายทอดเพื่อให้เกิดการสืบทอด รักษาสิ่งที่ดี และควรอนุรักษ์ไว้ในสังคมไทย จึงทำให้ผู้สูงอายุได้รับการยกย่องว่า เป็นปราชญ์ หรือ พ่อครู แม่ครูของชาวบ้าน ทั้งในด้านประเพณี เช่น ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีการบวช ประเพณีการลงแขกช่วยเหลือการทำงานของชาวบ้าน และวัฒนธรรม เช่น การเคารพผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่าง ลูกบ้านกับลูกบ้าน ข้อพิพาทระหว่างสามี ภรรยา เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุ เป็นเสมือนองค์ความรู้ของสังคมตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบันเป็นทรัพยากร บุคคลที่มีคุณค่าและสำคัญของสังคม เป็นผู้ที่มีภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง

จึงกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สังคม และเศรษฐกิจ ที่สามารถเชื่อมต่อกับความสัมพันธ์ของคนในสังคมในการดำเนินวิถีชีวิตร่วมกัน

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

ชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนี จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเมื่อ วันที่ 27 เมษายน 2532 ปัจจุบันมีชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย จำนวน 12,758 ชมรม (ข้อมูลทะเบียนชมรมผู้สูงอายุเครือข่ายสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2550) ประกอบด้วย

ภาคกลาง	จำนวน	1,489	ชมรม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จำนวน	3,861	ชมรม
ภาคเหนือ	จำนวน	6,095	ชมรม
ภาคใต้	จำนวน	1,021	ชมรม
กรุงเทพมหานคร	จำนวน	292	ชมรม

ทั้งนี้ การดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุมีทั้งแบบที่เป็นเอกเทศ และแบบที่อยู่ในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ ทั้งที่เป็นเครือข่ายของกระทรวงสาธารณสุขระดับจังหวัด และในเครือข่ายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยที่ผ่านมาชมรมผู้สูงอายุได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ การทำบุญตามเทศกาลต่างๆ และกิจกรรมตามประเพณี ได้แก่ งานวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ซึ่งต่อมาผู้สูงอายุได้มีการรวมกลุ่มเป็นชมรมอย่างเป็นทางการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การสนับสนุนบุคคลและสมาชิกองค์กรในเรื่องต่างๆ อันเกี่ยวกับผู้สูงอายุทั้งด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติต่างๆ การคุ้มครองการส่งเสริมสนับสนุนสถานภาพ บทบาท และกิจกรรมที่ยังประโยชน์ทั้งต่อตนเอง กลุ่ม ชุมชน อย่างไรก็ตามกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุมีหลากหลายชนิดขึ้นอยู่กับความต้องการของสมาชิกในแต่ละชมรม ซึ่งได้แก่ กิจกรรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพและกีฬา กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะต่างๆ กิจกรรมการกุศลช่วยเหลือสังคม กิจกรรมฌาปนกิจสงเคราะห์ กิจกรรมท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ และกิจกรรมนันทนาการ จะเห็นได้ว่า การดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุฯ เป็นกุญแจสำคัญในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และยังเป็นโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น (บรรลุ ศิริพานิช และคณะ, 2539, น. คำนำ) อีกทั้ง กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุฯ ยังเป็นหัวใจสำคัญของผู้สูงอายุ เนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม จะทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ต่างๆ ที่มีประโยชน์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจต่อผู้สูงอายุโดยตรงและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

ภายใต้การดำเนินงานของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี แบ่งออกเป็น ที่ประชุมใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย สมาชิก คณะกรรมการ และประธานกรรมการ คณะกรรมการบริหารจะแบ่งออกเป็น คณะกรรมการดำเนินการ คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน และในส่วนของสาขาสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย แบ่งออกเป็น สาขาสภาย ประจํากลุ่มเขตในกรุงเทพมหานคร และสาขาสภาย ประจําจังหวัด โดยในส่วนของชมรมผู้สูงอายุจะอยู่ในความดูแลของสาขาสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ ประจําจังหวัดหรือประจํากลุ่มเขต (สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, 2549, น. 2)

ผลการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ จากรายงานผลการวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของชมรมพี่-ชมรมน้อง และการประเมินการพัฒนาชมรม

ผู้สูงอายุในหมู่บ้านห่างไกลและหมู่บ้านสร้างเสริมสุขภาพ โดยผู้สูงอายุเป็นแกนนำ” พบว่า ด้านศักยภาพของชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่มีระเบียบข้อบังคับ แต่ยังมีการประชุม คณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือน การจัดกิจกรรมของชมรม ส่วนใหญ่เน้นการจัดกิจกรรมทาง ศาสนา ประเพณี และกิจกรรมการออกกำลังกายเป็นหลัก ในลักษณะการทำงานชมรม ผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับตัวผู้นำในการดำเนินกิจกรรม ด้านประสิทธิภาพของชมรม ส่วนใหญ่ยังขาด ความรู้ ความเข้าใจในการทำงาน แต่สมาชิกส่วนใหญ่ก็ยังได้เข้ามามีส่วนร่วมตามกิจกรรมที่ชมรม ดำเนินงานด้านประสิทธิผลของชมรม พบว่า สมาชิกของชมรมมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแบบเครือข่าย เพื่อนบ้าน ตามวัฒนธรรมชนบทที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, วรรณลักษณ์ เมียนเกิด และ โกวิทช์ พวงงาม, 2547, น. 155-156) และจากการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการ ของชมรมผู้สูงอายุในกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ : โครงการประเมินการพัฒนาผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ห่างไกลและหมู่บ้านสร้างเสริมสุขภาพ โดยผู้สูงอายุเป็นแกนนำ ปีที่ 3” พบว่า ในด้านศักยภาพของ ชมรม ส่วนใหญ่มีการดำเนินงานอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง สามารถจัดกิจกรรม มีการประสาน ความร่วมมือ และเชิญชวนเข้ามาเป็นสมาชิกชมรมอยู่ในระดับมาก ด้านประสิทธิภาพของชมรม มี การดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายการดำเนินงานทำให้สมาชิกมีความสนใจ และกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ด้านประสิทธิผลของชมรม มีการพัฒนา กิจกรรมสอดคล้องกับภาวะสุขภาพของสมาชิกและชุมชนอยู่ในระดับมาก (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, โกวิทช์ พวงงาม และ วรรณลักษณ์ เมียนเกิด, 2549, น. 112)

ลักษณะของการจัดกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุได้นำเอาความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสม มานาน ซึ่งเป็นภูมิปัญญามาถ่ายทอดให้เกิดการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชมรมจนประสบ ผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม จะเห็นได้จากผลการศึกษา บทบาทของผู้สูงอายุในฐานะเป็นผู้ให้การ สนับสนุนแก่สังคม พบว่า การรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เป็นการ ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุทำให้ผู้สูงอายุเกิด ความภูมิใจในตนเอง แก่เด็ก และเยาวชนในการพัฒนาชุมชนและสังคม (กรรณิกา เจริญลักษณ์, 2545, น. 102-104) ทั้งนี้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาจาก คนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง มีทั้งลักษณะ เป็นการบอกให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปปฏิบัติ การเล่านิทาน การลงมือทำตาม การเล่นคำปริศนา โดยไม่ใช่เป็นการเรียนการสอนจากสถาบันใดๆ บอกเล่าโดยผ่านพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีกรรมทาง ศาสนา พิธีกรรมทางขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ การประกอบอาชีพ ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2533, น. 90)

ผู้ศึกษาเห็นว่า ชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ดังกล่าว ได้มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพพร้อมจะทำคุณประโยชน์ให้กับสังคมได้เข้ามาร่วมกิจกรรม เป็นการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้นำภูมิปัญญาของตนเองมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ชนรุ่นหลังและสังคมได้รับความรู้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง และเป็น การส่งเสริมให้สังคมเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุในฐานะทุนทางสังคมที่มีภูมิปัญญา ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นผู้มีคุณค่า ศักดิ์ศรี และเป็นคลังปัญญาของชุมชนและสังคมไทย ซึ่งผลการวิจัย การประเมินการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ ในหมู่บ้านท่าไกลและหมู่บ้านสร้างเสริมสุขภาพ โดยผู้สูงอายุเป็นแกนนำ ปีที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานของชมรมพี่และชมรมน้องในการพัฒนาหมู่บ้านสร้างเสริมสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุในชมรมพี่ได้ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ในด้านการติดต่อประสานงานให้กับชมรมน้อง การให้ความรู้เรื่องสุขภาพอนามัยแก่สมาชิกชมรม และในส่วนของงานดำเนินงานของผู้สูงอายุในชมรมน้องมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากที่สุด รองลงมาคือ การดำเนินงานด้านการบริหารและการพัฒนาชมรม ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ, 2548, น. 3)

ดังนั้น ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาถึงลักษณะของภูมิปัญญาผู้สูงอายุ วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญา การใช้ภูมิปัญญา และความต้องการส่งเสริมภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเพื่อการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาเป็นข้อมูลสนับสนุนในการกำหนดนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้ทรงคุณค่าและเป็นทรัพยากรล้ำค่าของชาติสืบไป และเพื่อการยกย่องเชิดชูเกียรติให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของผู้สูงอายุผู้เป็นภูมิปัญญาของแผ่นดิน

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ที่เป็นประธาน กรรมการและสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ
2. เพื่อศึกษาวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ
3. เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ

4. เพื่อศึกษาความต้องการส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ

สมมติฐาน

ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนเกษียณอายุ อาชีพปัจจุบัน รายได้ และตำแหน่งหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิปัญญา การถ่ายทอดภูมิปัญญา การใช้ภูมิปัญญา และความต้องการส่งเสริมภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ

ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษาคั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงลักษณะภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ และความต้องการส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ โดยเก็บข้อมูลจากประธาน กรรมการ และสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในเขตกรุงเทพมหานคร

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ลักษณะภูมิปัญญาผู้สูงอายุ หมายถึง ความรู้ ประสบการณ์ ความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญพิเศษที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ

การถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ หมายถึง รูปแบบหรือเทคนิคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุด้วยลักษณะต่างๆ อันได้แก่ การให้คำแนะนำปรึกษา การบอกเล่าเรื่องราวโดยตรง หรือผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี

การใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ หมายถึง การใช้ความรู้ ความชำนาญ และทักษะของผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมเพื่อการบริหารงานในชมรมผู้สูงอายุ

ความต้องการส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุ หมายถึง สิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการให้ชมรม องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน เข้ามาส่งเสริมภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ทั้งในด้าน

การบริหารจัดการองค์ความรู้ ด้านระบบการเรียนรู้การผลิตเพื่อเพิ่มคุณค่าของภูมิปัญญา ด้านการส่งเสริมศักยภาพและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุ

ชมรมผู้สูงอายุ หมายถึง กลุ่มผู้สูงอายุที่รวมตัวกันและเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ

ประธาน / กรรมการ หมายถึง ผู้ที่เป็นสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุและได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งจากสมาชิกในชมรม ให้เป็นผู้มีหน้าที่ในการบริหารจัดการภายในชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ

สมาชิกชมรม หมายถึง บุคคลผู้เป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ
2. ทำให้ทราบถึงวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ
3. ทำให้ทราบถึงการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ
4. ทำให้ทราบถึงความต้องการให้ส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ
5. ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำเสนอต่อสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย เพื่อนำไปกำหนดเป็นนโยบายหรือแผนในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุพัฒนาตนเอง พัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมต่อไป